

ROZTRZĄSAĆ (19) *vb impf*

roztrząsać (18), **rozstrząsać** (1); roztrząsać : rozstrząsać *LatHar* (1:1).

rof- (13), roz- (5).

W inf -trząs- (3), [-trzęs-]; *w pozostałych formach -trząs-*.

o oraz a jasne.

inf roztrząsać (2), [roztrzęsać]. ◇ *praes 1 sg* roztrząsąm (1). ◇ *3 sg* roztrząsą (4). ◇ *3 pl* roztrząsają (5). ◇ *praet* [3 *sg m* roztrząsął.] ◇ *3 pl m pers* roztrząsali (1). ◇ *fut 3 sg m* roztrząsać będzie (1). ◇ *imp 2 sg* roztrząsaj (2). ◇ [con 3 *sg f* by roztrząsała.] ◇ *pass inf* roztrząsać się (1). ◇ *part praes act* roztrząsając (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII (z Cn) – XVIII w. s.v. roztrząsnąć.

1. *Rozprowadzać drobne rzeczy względnie równomiernie w jakimś środowisku, rozrzucać, rozpraszać; discutere, dispellere, in diversas partes reicere Calep; discicere, disiectare, dispulverare, dissipare, disturbare Cn [w tym: co (7)] (8) : Discutio, [...] in diversas partes reicio, dispello – Witrzałam, roztrząsąm. Calep 330b.*

a. *Po powierzchni: rozsypywać* (4) :

roztrząsać na czym (2): Y ty nedzne Siennicczki [!] co śiáno przedaią/ Widzim iáko ná łáwce śiáno roftrząiáią. *BielSat B4v [idem] BielRozm 15.*

[*roztrząsać po czym*: Tenże więc proch roftrząiáią wżędzy po roley zoráney *Cresc 1571 160, 83.*]

Przen: Wyrzucać, marnować (1) :

Zwrot: »roztrząsać między śmieci« (1): Wfpomagay kogo możelz zwłáfzczá potrzebnego/ A pomiernie nie żáluy nigdy chlebá fwego. [...] Nie roftrząfayże tego między márne śmieci/ A niechay to iáko dym od ciebie nie leci. *RejWiz 18v.*

a. *O statkach na wodzie* (1) :

Fraza: »wiatr roztrząsa« (1): A tyś ie [możnych bohaterów] ták rozprófzył/ iáko nie więty Wiátr morzolutné roztrząła okręty [*In spiritu vehementi conteres naves Vulg Ps 47/8*]. *KochPs 71.*

b. *W przestrzeni trójwymiarowej* (3) :

roztrząsać w czym (1): Albo weźmi málon dożrzáły/ á vczyń dżiurę w nim/ włóż weń cukru niemáło/ á roftrząfay go w nim áż fye rofplynie *SienLek 139v.*

a. *W powietrzu: rozwiewać* (2) :

W porównaniu (1): On [Bóg] dáie śnieg iák báwelnę práwie w włáfney białości/ A mgłę iák popiół roftrząła tu w ciemney obfitości. *LubPs ff3.*

Przen (1) :

Zwrot: »po powietrzu roztrząsać« (1): Zádżierzá zrázu królá wiérfzem fkládné rymy/ Vftąpią im triumphy/ infzé fráfzki/ dymy/ Któré fzum po powietrzu roftrząła/ á kołem Porwie wiátr wíchrokřętny/ y zágubi fpołem. *GosłCast 10.*

2. *Wytrząsać, rozrzucać; grzebać w czymś, przeszukiwać, rewidować* (2) :

roztrząsać co [= *miejsce schowania*] (1): Ták łowni fą Celnicy teraz y z fwoiemi Ogárámi żydkámi, że nam łkrzynie náłze Rołtrząłáią, łzperáią, woły zábieráią, Ná rzekách wolnych łzkuty, komiegi, hámuia. *CiekPotr* 60.

roztrząsać kogo [= *czyjeś odzienie*] (1): A gdy przynioł pełne zánádrá płóćić/ łalkowych y wodnych orzechow/ á kaczorá álbo gołębiá ábo wiewiorkę zá pálem/ to go z oney kofzule s płófkonek rołtrząłáli rołpálawłzy/ áno włzytkiego dobrego dofyć. *RejZwierc* 274.

Szereg: »roztrząsać, szperać« (1): *CiekPotr* 60 *cf* *roztrząsać co*.

3. [*Rozpowiadać, rozgłaszać; plotkować*: Wtorem ták rołkázuię cnotliwéy żonetce/ Aby nie rołtrząłáá chodzęcy po miełcie. *PapPrzykaz* A4v.]

4. *Zastanawiać się, przemyśliwać, analizować; disserere Vulg, Cn; excutere Modrz, Cn; disceptare, disputare, examinare, perscrutari Cn* [w tym: *co* (7)] (9): wyłtępkí łłucháčżow dla tey iedney przyczýny z nienawiełci rołtrząłáią *RejPosRozpr* b3; Toć tákí wyłkład/ z iákíeyłi głębokíey Łoiki I.M. X(iądz) K(anonik) ná ten Głos wołáiącego wczýnił: ktorego niechcę też rołtrząłáć/ iákoby łię godziło *CzechEp* 153; *LatHar* 6.

[*roztrząsać o czym*: *Leop* 3.Reg 4/39 (*Linde s.v. roztrząsnąć*) *cf* »roztrząsać mądrze«.]

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *CzechEp* 32; [Tu rołtrząłá to/ iż z cudzéy łzkody łudzióm pożytek rołćie *SenekaGórn* 28].

W połączeniu szeregowym (1): Bo mowiác/ rołtrząłáiąć/ wyłúčzáiąć/ prawdá łię naydzię/ iáko w krżemień bijác/ ogień wychodzi *GórnRozm* F4.

Zwroty: »długo roztrząsać« (1): Przetoż długo tego nie rołtrząłáiąć/ co łię nákrótce wyrzekło: [...] to tylko ielzcze przydam. *CzechEp* 32.

[»roztrząsać mądrze«: Mowił tełż Sálomon trzy tyłiące przypowiełci [...]. Rołtrząłá tełż mądrze [*disseruit*] o przyrođzeniu bydláth/ ptakow/ robáctwá/ y Ryb. *Leop* 3.Reg 4/39 (*Linde s.v. roztrząsnąć*).]

»pilnie roztrząsać« (1): Káżdą z ołobná okoliczność pilnie rołtrząłáią [*excutiuntur*]/ mieyłce/ czás/ ołobę/ y inłze tym podobne rzeczy. *ModrzBaz* 86.

»sobie roztrząsać« (1): *GliczKsiąż* K4v *cf* »rozbierać a roztrząsać«.

»[w czym] sumnienie swe roztrząsać« = *robić rachunek sumienia* (1): dobrze mieć oko na to/ w czym nawięcey łumnienie łwe rołtrząłáć/ y z częgo naczęłćiey łię P. Bogu przed Káplánem winnym dáwác ma. *LatHar* 133.

Szeregi: »przypominać i roztrząsać« (1): Acżkolwiek było y ielł/ wiele y náłzyt práwie wiele rzeczy inłzych/ ktoreby łię łłuzłnie z mey łtrony przypominać y rołtrząłáć miáły/ ku wyłtáwieniu prawdy ná widok. *CzechEp* 318.

»rozbierać a roztrząsać« (1): Ten łkład á przyłłołowányá wyrozumyenyę/ s thych łłow rozumyęć á poyác káždy może/ gdy yedno ye łobyę rołzbyerác á rołtrząłáć bęđzye. *GliczKsiąż* K4v.

Synonimy: 1. *rozmiatać, rozpraszać, rozsiewać, rozsypować*; 3. *rozgłaszać, rozkrzewiać, roznaszać, roznosić, rozsiewać, rozślawiać, rozszerzać*; 4. *rozbaczać, rozbaczać się, rozbierać, rozejmować, rozeznawać, rozmyślać, rozmyślać się, rozprawować się, rozważać*.

Formacje współrdzenne *cf* TRZĄŚĆ.

Cf **ROZTRZĄSANIE, ROZTRZĄSANY**

RS